

Остап ЯРЕМЧУКаспірант кафедри філософії, соціології та політології
імені професора Валерія СкотногоДрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
<https://orcid.org/0009-0005-0383-7492>

АКСІОЛОГІЧНІ ТА ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ

У статті здійснено філософсько-педагогічний аналіз етичних та аксіологічних аспектів цифровізації освітнього простору. Показано, що впровадження новітніх технологій поряд із розширенням доступу до знань та підвищенням ефективності освітнього процесу супроводжується трансформацією ціннісних орієнтирів, зокрема уявлень про свободу, автономію суб'єкта та гуманістичне призначення освіти. Обґрунтовано тезу про те, що алгоритмізація освітніх практик, поширення предиктивної аналітики та менеджерської логіки ефективності створюють ризики технократизації освіти й редукції її аксіологічного виміру. Особливу увагу приділено етичним проблемам цифрового освітнього середовища, пов'язаним із контролем, приватністю, моральною відповідальністю та формуванням суб'єктності здобувачів освіти.

Ключові слова: алгоритмізація, етика, гуманістичні цінності, моральність, освіта, свобода, предиктивна аналітика, суб'єктність, цифрова трансформація.

Ostap YAREMCHUK

AXIOLOGICAL AND ETHICAL ASPECTS OF THE DIGITAL TRANSFORMATION OF EDUCATION

The article provides a comprehensive philosophical and pedagogical analysis of the ethical and axiological dimensions inherent in the digitalization of the educational environment. The author contends that while the integration of advanced technologies broadens access to knowledge and enhances process efficiency, it simultaneously triggers a profound transformation of core values, specifically regarding freedom, subject autonomy, and the humanistic purpose of education.

The study substantiates the thesis that the increasing algorithmization of educational practices, coupled with the rise of predictive analytics and a managerial logic of efficiency, creates significant risks of technocratization. This shift leads to a reduction of the axiological dimension of pedagogy, where authentic freedom is often replaced by programmed choice. Special attention is devoted to the ethical challenges of the digital landscape, including issues of surveillance, privacy, moral responsibility, and the formation of a student's subjectivity. The author concludes that preserving the humanistic integrity of higher education requires infusing digital infrastructure with anthropological meaning and ethical reflection to prevent the dehumanization of the educational process.

Key words: algorithmization, ethics, humanistic values, morality, education, freedom, predictive analytics, subjectivity, digital transformation.

Постановка проблеми. На наш погляд, у дискурсі цифрової трансформації освіти потрібно розрізняти технологічний прогрес як такий і ті філософські виклики, які він породжує для суб'єктів освітньої діяльності. При цьому не викликає сумні-

ву обґрунтованість запровадження високошвидкісного інтернету в закладах освіти, оснащення шкіл сучасними мультимедійними засобами, удосконалення програмного забезпечення, що забезпечує доступ педагогів до найкращих практик, а також

створення умов для ефективної комунікації між учителями, учнями та батьками. Нові можливості для прийняття освітніх управлінських рішень на основі емпіричних індикаторів відкриває застосування аналітики великих даних.

Усе це, безумовно, сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу, однак ставить перед філософією низку актуальних запитань: чи зорієнтована цифрова трансформація на цінність людини як унікальної особистості, якими є межі та можливості свободи як фундаментальної цінності та чи не втрачається в такому прагматичному підході до освіти її аксіологічний вимір? Нагальною залишається проблема морального змісту цифрового освітнього простору, етичних викликів високотехнологічного суспільства.

Мета статті – актуалізувати питання, пов'язані з аксіологічними й етичними аспектами цифрової трансформації освіти.

Виклад основного матеріалу. Безперечно, аксіологічна проблематика набуває особливої ваги в період знецінювання культурних традицій і пошуку нових основ суспільного й індивідуального буття. Особлива увага до неї притаманна і сучасній філософсько-педагогічній рефлексії, зазначає В. Андрущенко [6, с. 170].

Однією з базових гуманістичних цінностей, що лежать в основі класичної освітньої парадигми, є свобода. Саме вона забезпечує можливість формування автономного суб'єкта, здатного до критичного мислення, морального самовизначення та свідомого вибору. У цьому сенсі освіта постає не просто процесом передачі знань, а простором екзистенційного зростання особистості. Утім, цифрова реальність трансформує не лише інструментарій освітньої діяльності, а й фундаментальні аксіологічні орієнтири. К. Райда звертає нашу увагу на те, що в індивіда, який користується новими інформаційними технологіями, відбуваються зміни в ціннісно-світоглядних орієнтаціях, його світосприйнятті та світорозумінні. Сучасна людина «зазвичай частіше береться до відстоювання своєї свободи і дедалі більше застосовує “діаспорально-кочову” форму реалізації власної особистості. У цій фор-

мі і відбувається “розширення” звичайного середовища до всесвітніх масштабів, і починає домінувати нове стильове відношення до соціально-культурного ландшафту» [3, с. 4].

Цифрове середовище приваблює свободою доступу до інформації, відкритістю знань, розширеними можливостями самовираження та мережевого самоствердження. Однак засадничим принципом цифрового простору стають не педагогічні цінності, а цифрові платформи й алгоритми. Саме вони формують інфраструктуру освітньої взаємодії та «створюють нові форми суб'єктивності та самості, що не завжди вкладаються в класичну освітню модель свободи» [11, с. 106]. Поділяємо позицію дослідників щодо того, що в цифрову добу спостерігається «перехід від свободи до програмованого вибору» [13, с. 376]. Отже, зростає ризик поступової втрати автентичної свободи в цифровій освіті, коли замість відкритого простору самореалізації ми отримуємо керований і передбачений сценарій дії.

Поряд із цим відбувається технократизація мислення з властивим їй підпорядкуванням цілей засобам. Така інверсія аксіологічних структур має філософське коріння у феномені інструментального розуму, критично осмисленого ще в роботах Г. Маркузе [9]. Але успішна цифрова трансформація освіти неможлива без інтеграції смислів, що ґрунтуються на гуманістичних цінностях. Упровадження цифрових технологій як самодостатніх інструментів, позбавлених етичного змісту та культурного коду, створює ризик втрати освітньою сферою її аксіологічної сутності. У цьому полягає один із найгостріших викликів сучасності: позбавлена національного, духовного та культурного ґрунту цифровізація призводить до поступової ерозії ідентичності, розриву зв'язку з реальним світом та втрати орієнтирів у вихованні особистості.

На наш погляд, наповнення цифрової інфраструктури освіти антропологічними характеристиками – емоційністю, моральністю, історичною пам'яттю, мовною чутливістю, духовною напругою – є необхідною умовою запобігання підміні роз-

витку особистості технічним сценарієм. Інакше об'єктом впливу стають не люди, а цифрові моделі поведінки та нейромережі. Така перспектива потребує філософської критики для збереження гуманістичного вектора освіти як базової передумови цифрової епохи.

На жаль, освітній процес, орієнтований на властиву цифровим інтерфейсам «культуру корисності», дедалі менше апелює до гуманітарного виміру: етики, свободи, творчості. Натомість утверджується технократичний підхід із редукцією суб'єкта освіти до «користувача знань», а педагогіки – до набору інструментів керування навчальними траєкторіями. Сучасному суспільству загалом притаманна трансформація особистісного знання в масиви інформації. Цей процес зумовлений домінуванням цифрової реальності як основного каналу передачі інтелектуальних здобутків. «Все, що не перекладається на мову цифрової (машинної) реальності, стає зайвим. Знання в цій ситуації перестає бути посередником ставлення людини до світу, адже світ віртуалізується аж до зникнення його в хаотичному русі симулякрів» [2, с. 146]. За таких умов воно знеособлюється, набуваючи форми товару, придатного для продажу.

Сьогодні дедалі частіше цифрові технології постають певним нормативним імперативом: університети зобов'язуються діджиталізувати курси, автоматизувати управління й адаптуватися до логіки платформ. На наш погляд, такий стан речей породжує низку аксіологічних викликів, що стосуються втрати гуманістичного сенсу освіти, трансформації цінностей через алгоритмізовану взаємодію та збереження гідності педагогічної праці в умовах автоматизованого контролю.

Раніше ми вже актуалізували питання обов'язковості застосування високотехнологічних інструментів в освітньому процесі [4]. Наразі закладам освіти та викладачам фактично не залишають вибору щодо доцільності їхнього використання. На думку дослідників, це постає «м'якою формою насильства», що змушує імітувати цифровізацію заради формальної звітності. Зі свого боку, відповідальні за технологізацію

структури, прагнучи посилити «позитивний ефект», вводять нові кількісні показники ефективності. Отже, виникає небезпека формування імітаційного замкнутого кола, де технологія стає самоціллю, а не засобом.

Викликають занепокоєння вимоги до економічної ефективності університетів, унаслідок чого з'являються нові управлінські концепції: «мережеве управління», «новий державний менеджмент» тощо. Вони спричинили трансформацію освітньої сфери в об'єкт ринкових реформ, де вона набуває статусу послуги, а студент – споживача. Цей процес, за висловом М. Пітерса та П. Яндріча, свідчить про інфільтрацію ринкової логіки в академічне середовище, де практики дедалі частіше визначаються бізнес-метриками, а не педагогічною доцільністю [12]. Через це під загрозою опиняються фундаментальні аксіологічні основи: автономія, гуманістична спрямованість, саморефлексія та творче мислення. Ми бачимо, як у технологічній системі людський фактор стає другорядним, поступаючись рейтингам, статистиці та звітності. Показовою в цьому сенсі є ідея числової градації університетів, де кінцевою метою постає комерціалізація знання.

Для нас залишається відкритим запитання: як утримати такі університетські моделі в межах ціннісних орієнтирів класичної освіти? Адже якщо технологічні зміни під впливом цифровізації можуть мати конструктивний характер, то їх використання як безальтернативної цільової настанови чи єдиного критерію ефективності, на наше переконання, загрожує деструкцією самої суті академічного середовища [4].

Обговорення технологічних трансформацій в освітньому середовищі дедалі частіше переходить у площину етичної проблематизації. Проведений нами аналіз джерельної бази свідчить про певну асиметрію: у тематичному полі морально-етичних викликів сьогодні значно більше запитань, ніж вичерпних відповідей. При цьому джерелом занепокоєння постає не технічна модернізація як така, а її аспекти, що безпосередньо впливають на фундаментальні засади педагогічної взаємодії, автономію суб'єкта та характер пізнаваль-

ної діяльності. Особливу увагу ми приділяємо новим формам владних відносин, зумовлених алгоритмізацією навчання. Ці процеси змушують переосмислити роль цифрових посередників, ставлячи під сумнів питання довіри та відповідальності в умовах втрати прозорості рішень, делегованих алгоритмам. Так, на думку дослідників, унаслідок анонімності та дефіциту невербального спілкування у віртуальній реальності соціальні заборони та норми поступово втрачають свій вплив на процеси самоідентифікації особи [3, с. 2].

На наш погляд, аналіз міри моральності цифрового освітнього середовища має передусім прикладне значення. Ідеться про розуміння специфіки виховання нових поколінь, пошук способів трансляції абсолютних цінностей і стабілізацію соціальних практик у трансформованій освітній системі. Ми вважаємо, що в умовах цифровізації ці завдання набувають особливої гостроти, адже традиційні моделі розвитку особистості зазнають докорінної трансформації. Це зумовлює потребу в адаптації педагогічних стратегій до нових форм ідентичності, що виникають у віртуальних спільнотах. Саме тому ми акцентуємо увагу на ролі практичної етики: її мета – на засадах класичної моралі визначити ціннісні орієнтири для інформаційно-цифрової доби.

Виходячи з кола загальних етичних проблем цифровізації, можна виокремити низку загальних і специфічних викликів, що постають у сфері освіти. Логіка наших подальших роздумів звертається до ширшого філософського контексту, покликаного якщо не прояснити, то принаймні коректно сформулювати ключові морально-етичні питання диджиталізації освітнього процесу.

По-перше, постає засадниче питання: яким чином цифровізація змінює характер взаємин між людьми і наскільки вона здатна вплинути на саму природу людини? На наше переконання, це питання є засадничим, оскільки має екзистенційно-антропологічний вимір. Етика виступає одним із ключових рівнів розуміння онтології та феноменології людського буття. Саме тому в межах нашого дослідження ми присвятили окрему увагу аналізу антропологічних

викликів цифрової трансформації, де центральною постаттю філософсько-педагогічного дискурсу залишається людина.

По-друге, потрібно зазначити, що мораль виконує регулятивні функції, виступаючи системоутворювальним чинником суспільного життя. Якщо в межах аналогової культури освітній процес спирався на трансляцію цінностей між поколіннями, ґрунтуючись на метафізичних засадах, то в цифрову добу ситуація змінюється. Коли освітній простір дедалі більше фрагментується, дослідники фіксують стан «неупорядкованого морального різноманіття», де універсальні етичні координати втрачають свою дієвість. Це призводить до розмивання очевидності та стійкості моральних норм. Натомість зростає роль індивідуального вибору, що здійснюється під впливом алгоритмічних рекомендацій, медіаспоживання та мережевих ідентичностей.

Зокрема, уявлення про свободу трансформуються в бік її розуміння як дії, не пов'язаної з класичною діалектикою відповідальності. Наприклад, дослідники звертають увагу на специфіку моральної свідомості «покоління Z», якій притаманна чітка індивідуальна мотивація та активність без належного усвідомлення наслідків, що часто веде до «шаблонізації досвіду». У зв'язку із цим ми вважаємо, що сучасна освіта постає перед фундаментальним викликом: як сформувати моральну суб'єктність у середовищі, де ієрархія цінностей розмивається, а мораль набуває ситуативного характеру?

Логічним продовженням цієї думки є позиція Г. Греко та Л. Флоріді, які пропонують розглядати етичні проблеми цифровізації як екологічні [8, с. 73–81]. Ідеться про стрімке зростання обсягів даних, що призводить до «забруднення» цифрового середовища. Виникає ситуація, порівнянна з «трагедією спільнот» (Г. Гардін): кожен суб'єкт у мережевому просторі переслідує власні інтереси під час генерації контенту, не піклуючись про загальний стан інформаційної екосистеми.

У контексті теми нашого дослідження важливо звернути увагу на поширеність в освітній діяльності предиктивної аналітики,

спрямованої на створення персоналізованих траєкторій і кар'єрне прогнозування. Проте цей інструментарій передбачає масове збирання персональних даних – поведінкових, соціальних та емоційних, що порушує фундаментальні права на приватність і контроль над особою інформацією. На наш погляд, довгострокові прогнози в цій делікатній сфері породжують глибокі етичні суперечності. Відбувається перехід від автономного суб'єкта до керованого даними, що ставить під сумнів ідеї свободи волі та самостійності. Феноменологічно предиктивна аналітика «закриває» горизонт можливостей, оскільки намагається визначити майбутнє на основі минулого. Це прямо суперечить ідеї освіти як становлення та «зустрічі з невизначеним» (за Г.-Г. Гадамером), де ключову роль відіграє саме непередбачуваність розвитку особистості. Виникає тут і відома проблема nudging (буквально – «підштовхування»), яка пов'язана з використанням цифрових технологій, що опосередковано впливають на поведінку людини, не позбавляючи її свободи вибору, але маніпулюючи її рішеннями через «архітектуру вибору». Nudging часто маскується як «допомога», але по суті це прихована форма контролю над вибором, що не завжди є етично прийнятним.

Саме в цьому контексті виникає потреба проаналізувати технічне підґрунтя таких впливів, адже цифровізація освіти зумовила активний збір та обробку даних для формування індивідуального профілю навчання. Подібна тенденція характерна не лише для освітньої сфери, а й для всіх галузей, де застосовуються цифрові технології. У науковому дискурсі ці процеси описуються поняттями «цифровий слід» та «цифрова тінь». На наш погляд, важливо розрізнити ці феномени, оскільки взаємодія з нейромережами передбачає і певний рівень усвідомлених дій з боку суб'єктів навчання. На відміну від латентного «підштовхування», залишення цифрового сліду (надання відповідної інформації) часто є свідомим кроком для розробки індивідуалізованої програми. На думку дослідників, аналіз такого сліду дає змогу не лише фіксувати відвідуваність, а й об'єктивувати рі-

вень засвоєння компетентностей. У такому разі ми маємо справу зі свідомою передачею даних задля досягнення конкретної освітньої мети.

З метою захисту даних дітей та молоді як уразливої групи в міжнародному праві та в практиці освітніх інституцій, що працюють із ними, формуються окремі етичні стандарти. З правової позиції під час збору персональних даних здобувачі освіти та/або їхні законні представники мають право відмовитися від надання такої інформації навчальному закладу, однак у такому випадку реалізація персоналізованого навчання стає неможливою. Гіпотетично можливий, на перший погляд, компромісний варіант: збереження для тих, хто не готовий надавати всі дані про себе, стандартизованої, неадаптованої програми навчання, тоді як для тих, хто погоджується, – організація максимально ефективного освітнього процесу за індивідуалізованими траєкторіями. Безперечно, такий підхід створює для закладу освіти суттєві організаційні та матеріальні труднощі. Водночас не можна ігнорувати позицію споживача освітніх послуг. У будь-якому випадку дитина чи молода людина повинна мати можливість відмовитися від збору персональних даних, але водночас бути поінформованою про всі нюанси цього процесу, включно з можливими наслідками такої відмови.

Активне впровадження цифрових технологій в освіту відкриває нові можливості, але водночас породжує низку етичних викликів, зокрема поширення неякісних чи сумнівних наукових матеріалів, як-от як так звані хижацькі журнали, що ускладнюють доступ до достовірної інформації. Відкритий доступ до освітніх і наукових матеріалів, з одного боку, сприяє вільному обміну знаннями, з іншого – підвищує ризик плагіату та несанкціонованого використання результатів чужих досліджень. У цих умовах особливо важливою стає здатність викладачів, студентів і науковців критично аналізувати джерела інформації, перевіряти їх на надійність та автентичність, адже цифрове середовище містить велику кількість фейкових або маніпулятивних даних, що можуть підривати академічну етику.

Важливими постають питання етичних аспектів регулювання впровадженням цифрових технологій в освітній процес таким чином, щоб вони не порушували основоположні права людини й не сприяли соціальній поляризації. «Основні етичні принципи, що регулюють сферу цифрових комунікацій, охоплюють повагу до приватності користувачів, забезпечення прозорості функціонування цифрових платформ, а також захист від дискримінаційних практик і маніпулятивного впливу [7, с. 4].

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що цифровізація освіти є не лише технічною модернізацією, а й системним викликом онтологічній вкоріненості моралі в освітньому

просторі. Встановлено, що ключовий ризик трансформації полягає у зміщенні акцентів від гуманістичного формування особистості до технократичного управління «користувачем», де автентична свобода підміняється алгоритмізованим вибором.

Обґрунтовано, що збереження аксіологічного виміру вищої школи можливе лише за умови наповнення цифрової інфраструктури антропологічними смислами й етичною рефлексією. «Духовна міць» сучасного університету має визначатися не лише технологічним рівнем, а передусім «моральним капіталом», який є єдиним дієвим запобіжником проти дегуманізації освіти та відчуження особистості в цифровому світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Андрущенко, В. П.** (2025). Просвітництво майбутнього. *Вища освіта України*, 2, 5–16. [https://doi.org/10.32782/NPU-VOU.2025.2\(97\).01](https://doi.org/10.32782/NPU-VOU.2025.2(97).01).
2. **Ліпін, М. В.** (2019). Перспективи знання і освіти в інформаційному світі. *Філософські обрії*, 42, 144–147. <https://doi.org/10.33989/2075-1443.2019.42.202391>.
3. **Райда, К. Ю.** (2008). Екзистенціально-антропологічні передумови трансформацій світоглядно-ціннісних орієнтацій індивіда в комп'ютерно-інформаційному просторі. *Мультиверсум. Філософський альманах*, 76, 3–11. Київ: Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України.
4. **Ткаченко, О., Яремчук, О.** (2024). Цифровізація та інформатизація як виклик освітньо-педагогічній реальності. *Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філософія»*, 49, 145–158. <https://doi.org/10.24919/2522-4700.49.10>.
5. **Триняк, М.** (2025). Антропокультурні засади європейського вибору України в добу мережевого суспільства: освітній вимір і цифрові ідентичності. *Вища освіта України*, 3, 25–33. [https://doi.org/10.32782/NPU-VOU.2025.3\(98\).04](https://doi.org/10.32782/NPU-VOU.2025.3(98).04).
6. Філософія освіти: навчальний посібник (2009). За ред. В. Андрущенка, І. Передборської. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 329 с.
7. **Ян, Ці, Березова, Л. С., & Олянич, В. В.** (2025). Етичні виклики цифрової доби в контексті гуманітарних наук та їхній вплив на соціальні комунікації. *Академічні візії*, 43, 1–13. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15375820>.
8. **Greco, G. M., Floridi, L.** (2024). The tragedy of the digital commons. *Ethics and Information Technology*, 6, 73–81. <https://doi.org/10.1007/s10676-004-2895-2>.
9. **Marcuse, H.** (1964). *One-Dimensional Man: Studies in the Ideology of Advanced Industrial Society*. Boston: Beacon Press. 260 p.
10. **Palfrey, J., Gasser, U.** (2016). *Born Digital: How Children Grow Up in a Digital Age*. New York: Basic Books. 352 p.
11. **Peters, M. A.** (2012). *Education, Power and Technology: Technology and the Politics of Education*. Rotterdam: Sense Publishers. 148 p.
12. **Peters, M. A., Jandrić, P.** (2015). Philosophy of Education in the Age of Digital Reason. *Educational Philosophy and Theory*, 47 (11), 1133–1144. <https://doi.org/10.1080/00131857.2015.1037224>.
13. **Zuboff, S.** (2019). *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. New York: PublicAffairs. 691 p.

REFERENCES

1. **Andrushchenko, V. P.** (2025). Prosvitnytstvo maibutnoho [The Enlightenment of the Future]. *Vyshcha osvita Ukrainy [Higher Education of Ukraine]*, 2, 5–16. [https://doi.org/10.32782/NPU-VOU.2025.2\(97\).01](https://doi.org/10.32782/NPU-VOU.2025.2(97).01) [in Ukrainian].
2. **Lipin, M. V.** (2019). Perspektyvy znannia i osvity v informatsiinomu sviti [Perspectives of knowledge and education in the information world]. *Filosofski obrii [Philosophical Horizons]*, 42, 144–147. <https://doi.org/10.33989/2075-1443.2019.42.202391> [in Ukrainian].
3. **Raida, K. Yu.** (2008). Ekzystentsialno-antropolohichni peredumovy transformatsii svitohliadno-tsinnisnykh oriientsatsii indivyda v kompiuterno-informatsiinomu prostori [Existential-anthropological prerequisites for transformations of an individual's worldview and value orientations in the computer-information space]. *Multyversum. Filosofskiyi almanakh [Multiversum. Philosophical Almanac]*, 76, 3–11. Kyiv: Instytut filosofii im. H. S. Skovorody NAN Ukrainy [in Ukrainian].
4. **Tkachenko, O., Yaremchuk, O.** (2024). Tsyfrovizatsiia ta informatyzatsiia yak vyklyk osvitho-pedahohichnii realnosti [Digitalization and informatization as a challenge to educational and pedagogical reality]. *Liudynoznavchi studii: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya "Filosofiiia" [Human Studies: Series of Philosophical Miscellanies of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University]*, 49, 145–158. <https://doi.org/10.24919/2522-4700.49.10> [in Ukrainian].
5. **Tryniak, M.** (2025). Antropokulturni zasady yevropeiskoho vyboru Ukrainy v dobu merezhevoho suspilstva: osvithii vymir i tsyvrovi identychnosti [Anthropocultural foundations of Ukraine's European choice in the age of network society: Educational dimension and digital identities]. *Vyshcha osvita Ukrainy [Higher Education of Ukraine]*, 3, 25–33. [https://doi.org/10.32782/NPU-VOU.2025.3\(98\).04](https://doi.org/10.32782/NPU-VOU.2025.3(98).04) [in Ukrainian].
6. *Filosofiiia osvity: navchalnyi posibnyk [Philosophy of education: A study guide]* (2009). (V. Andrushchenko & I. Peredborska, Eds.). Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].
7. **Yan, Tsi, Berezova, L. S., & Olianych, V. V.** (2025). Etychni vyklyky tsyvrovoi doby v konteksti humanitarnykh nauk ta yikhonii vplyv na sotsialni komunikatsii [Ethical challenges of the digital age in the context of the humanities and their impact on social communications]. *Akademichni vizii [Academic Visions]*, 43, 1–13. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15375820> [in Ukrainian].
8. **Greco, G. M., Floridi, L.** (2024). The tragedy of the digital commons. *Ethics and Information Technology*, 6, 73–81. <https://doi.org/10.1007/s10676-004-2895-2> [in English].
9. **Marcuse, H.** (1964). *One-Dimensional Man: Studies in the Ideology of Advanced Industrial Society*. Boston: Beacon Press [in English].
10. **Palfrey, J., Gasser, U.** (2016). *Born Digital: How Children Grow Up in a Digital Age*. New York: Basic Books [in English].
11. **Peters, M. A.** (2012). *Education, Power and Technology: Technology and the Politics of Education*. Rotterdam: Sense Publishers [in English].
12. **Peters, M. A., Jandrić, P.** (2015). Philosophy of Education in the Age of Digital Reason. *Educational Philosophy and Theory*, 47 (11), 1133–1144. <https://doi.org/10.1080/00131857.2015.1037224> [in English].
13. **Zuboff, S.** (2019). *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. New York: PublicAffairs [in English].

Дата першого надходження статті до видання: 19.11.2025
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 16.12.2025
Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.12.2025